

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 91. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381311382320.pdf> (tilgået 01. december 2021)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

Ophavsret Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen.](#)

En formaning thill folchet, att de sette dieris børn thill schole.

✕ Och huilche smaa drenge som i fornemme at de lære vell, oc det løber i dem som bred smør, huad degnen lærer dem, oc di vil haffue bog oc vil thill skole nar i spør dem ad, saa lader dem gierne komme till neste kiøbsted til skole. Leyer eder heller en liden plougdreng saa lenge, at i kunde see, huad gud skicher eders barn thill, och huad der skall bliffue aff hannem.

✕ Effter et fierdinge aar kunde j spørge skolmester thill, [92](#) om eders barn lærer noget, siger hand nej, da kunde i tage hannem hiem igien, oc gjøre aff hannem, huad gud haffuer forskichet, om hannem, siger hand ja, det er et got barn, hand lærer vell, det vaar stoer synd at tage hannem fra skolen, da vare din hud, om du tager hannem der fra igen, enthen skall hand snart døe bort, eller du skalt faa lidet got oc gaffn aff hannem, aarsagen vil ieg sige dig, fordi at du vilt da nøde och tvinge det barn fra det som hand er født thill aff sin moders lifff, oc naar en bliffuer nødt och thuungen der fra, da bliffuer hand till en dagetiff, der aff er der mange dage tiuffue till som iche maa komme til det, som de ere skabte thill aff gud; siden kunde de intet andet gjøre end skam och skade, de bliffue iche till bønder som er kommen aff bønder. Bønder er guds gode folch, naar de haffue throen til lesum Christum; men der sidder thit paa en bonde qvindes skød, en deilige liden drengebarn som voxer op och kommer til skole, oc kand siden hielpe en hiel hob slect indthill niende knæ, med gudz salige ord, oc andre gode raad || saa at i kunde faae aff eders egne børn till sogneprester oc til sognedegne, det vaar jo eders store ære, desligest thill borgemestere, raadmend, skriffuer, etc. saa at en hiel slect kunde helle dieris hoffuet till en frommermand, som haffde slidet sin børne skou ij skoele.

✕ Haffue i iche at føde eders børn med, lader dem iche derfor bliffue fra skoelen, faar dem høkrogen i munden oc lader dem føde sig selff, i saae aldrig nogen pebling suelte ihiell, de faae deris føde halff snarere end andre. Vi kommer letter ad vor føde den thid vi ginge och tyggede vor brød for gode dannemends dørre, end vi gjøre paa denne dag. Ieg gaff en pebling vdi Aßens skoele en danske huiid, for hand skulle lære mig at gaa om bye och tygge almiße, men hand vaar ichun min mester en middags stund, siden lærde det sig selff, at ieg thurde iche der giffue meere ud for.

✕ Der er halfftridie hundredt deilige peblinge paa denne [93](#) dag ocsaa bønder børn udj Kiøbenhaffns skole, deris forældre hielpe mindst till deris føde, de faa den alligvel gud vere loff, gud forseer dem vell. De hellige engle er hoß dem oc gode gudfryctige borger forsee dem met huß oc almiße, saa dem schader dog inthet.

✕ Iche ere de heller ledige der i scholen, som mand liuger paa dem, i see jo vell att vi haffue iche veret ledige i skolen, endog vi leger under thiden paa marchen som eders drenge gjør ved deris maytræ, med lyst oc lieg lærde vi der vi lærde. Lad ichon det barn løbe hen til Roeschild, thill Kiøbenhaffn, thill Malmøe, till Tyskland, døer hand bort, saa finder du hannom i himmerige, bliffuer hand ved lifffuett, saa kommer hand dig glad noch hiem igen, der tørst du intet tuile paa, saa bliffuer hand ocsaa frij at ingen thør platze eller steffne hannem thill || herredtzting, till buod, eller thill anden møye och arbeide. Vore forældre vaare flichtigere till att sette dieris børn thill skole, alligvel de vedste iche saa møget aff guds ord at sige, som vi nu vide udj denne klare evangelij liuße dag.

✕ Den tid vi som nu ere klerche her inde, ginge thill skole, oc vaare smaa sincher, da maatte vi hen offuen paa skole lofften saa mange peblinge vaar der, at det vaar fuld bode offuen och nedent, 700 udj Riber skole, 900 udj Roeschild schole, ichon for de skulle bliffue munche, oc alterpræste, ja edell folch holt ocsaa deris børn thill skole for store prebender, och koftelige leen. Nu sider der en dieffuel ved den edel mands, borgers och bondes hierte, och holder hannem der sra, at hand skal icke lade sin drenge barn komme thill skole, alligvel hand formercher i sandhed at hans barn er der thill udvald fra sin moders lifff, det gjør den liede och skendige dieffuel derfaare, at mand kand snarlig fattes dem, som forkynde skulle gudz ord, och folch motte komme udj vildfarelse igien, som de haffue været her thill, der lieder hand effter. Men gode christne edell och uedell betenche vell, huad gaffnligt er i den sag, den løße hob lade vi rase hen, till de støde dem [94](#) och falde, men de vil iche lære med gode, det som got och nytteligt er, det er der om talet.

✕ Saa vide i nu, huad eders sognedegns embede och befaling er, ieg skal høre thoe regenskab aff hannem om aaret. Det ene huorlunde hand haffuer lærd sin egen peblinge her inden diße dørre, det er eders vngefolch. Den anden huormange deilige drengebørn hand haffuer lochet til skole her aff sognen. Seer nu thill huorlunde i lader dem lære bode store och smaa, det vil gaa eder ud igien, for fuld alvore, børn de maa iche forsømmes eller forarges. Vdi Tyskland dersom gudsord er lenger predichet end her i Danmarch || der

ere de vell kommen for med deris børnetuct, och haffue dejlige skich derpaa besynderlig udj kiøbsteder, gud giffue att vore borgere udj kiøbsteder, ville thage der aff et gaat exempel och efftersiun som det er høyt tiid paa, oc saare vell behoff.

⌘ Ieg vaar en thid vdj len, i Landte Dørringen saa vel mange studenter som fare der hen fra Vittenberg, der haffue de saadan en sedvan, med deris vngebørn drenge och piger, som er inden fire eller 6 aar gammel. Huær tiisdag och huer taarisdag effter middag nar klochen er ved et; da komme alle smaabørn som i byen er thill kirche, somme liede de, och somme bæere de fræm, oc sette dem saa i choret paa hine trapper thoe eller thre, som er gjorde till gang op till alteret, saa at de vende dem ned ad kyrchen. Der gaar capelianen iblant dem frem oc tilbage, och haffuer en liden riis eller qvist udj sin haand, oc læser saa børnelærdom for dem, oc de læse allesammen effter hannem, hand siunger saa got och siger: fader vnser och hine spedede børn effter hannem, med klinger røst, saa forfølger hand børnelærdom med det ud til enden: siden beder hand stundom en dreng, stundem en pige staa op och læse høyt for sig selff, huad de fare vild udj der retter hand dem strax udj, och høder dem met riset och truer dem, at de sktulle faa utach naar de komme igien om de kunde iche da bedre, men ingen slar hand paa, echon høder dem [95](#) alleniste med riiset Dißimellom staa klocheren ved alteret och skier pibberkage till børnene, det skiffter capelianen imellom dem, saa huer faar et styche saa stor som en finger, der med holdes de till hannem och komme gierne igien fordi de vente dem pibberkage. Det pibberkage koste fire mend i byen, saa at en huer ligger en große der thill || om vgen, det kand løbe huer aff dem noget nær thoe daler om aaret oc det gjør de gierne paa det, at børnene motte saa komme frem och optuches i gudsfruct.

⌘ Och somme børn er lige som aber, det skal mand see om sommer, naar det er blanch veder, at børn kunde vere ud, da sanche de dem tilhobe udj gaderne hoß deris foreldres dørre, och under vindeuer sette de dem ned, oc en vng liden dreng gjør sig til capellan oc faar en riis, oc læser for de andre, oc de effter hannem, saa skiffter hand smaa stycher brød, heller smaa steene blant dem, det skall vere pibberkage, lige som de see at capellanen berer sig ad i kirchen, saa gjør de dem en leeg aff paa gaden, i den sted vor bøn løbe som dagtiffue, oc slaa vindeuer ud, oc gjører anden skalched, da gjør de dem en leeg aff deris børnelærdom, oc dricher den saa i dem med leeg, lyst oc giiede. Gud giffue at voris kiøbsted folch ville her see dem i spegel, och hielpe der thill, at voris børn motte ocsaa met leeg och lyst lære deris børnelærdom hoß vore capellaner, oc vore bønderbørn hos sognedegne, oc finge de en gudfryctige vngdom at di iche saa thuorde klage paa den vnge thiund som de gjøre, at di ere ulydige, vthroer, gienstridige, løse paa tøfflen, tør ride deris hosbond och hustroe i vand med deris onde munde, ville inthet gjøre mere end som dem lyster selff, vil haffue stor løn, med andre klagemaal som folch nu klage offuer deris tiund, oc er dog deris egen skyld, for di haffue ingen vilie at lade deris børn lære nogen tuet eller lydighed, dersom ingen affue eller lærdom er, der er ingen ære, huor ingen ære, der er skam och skendtzell, huor skam oc skendtzell er, der er jo sorrh og vedermoed: huor sorrh och vedermoed er, [96](#) der er jo jammerlig klagemaal, saa skeer dem jo ret som iche ville affue deris børn, at de ere aldrig klagemaal foruden, || mand maa jo haffue det mand gjør sig selff. Nu haffuer ieg sagt eder om eders sogneprestes och *sognedegns embede, huad de skulle gjøre eder thill gode; nu vil ieg lade eder høre paa den anden side, huad eder bør at gjøre dem igien.